

วิศวกรสิ่งแวดล้อม ดร.โอ-ศ.ดร.พิสุทธิ์ เพ็ชรมนกุล รองคณบดี ด้านยุทธศาสตร์ นวัตกรรมและความยั่งยืน คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กับอีกหลายบทบาท อาทิ กรรมการบอร์ดที่ กฟผ. และการเคหะแห่งชาติ ดูแลเรื่องความยั่งยืน, จัดรายการ Envi Insider สร้างความตระหนักรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม และ เป็นกรรมการจัดทำ ยุทธศาสตร์ชาติ เรื่องสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิต (พ.ศ.2561-2580 แผนด้านสิ่งแวดล้อม และการกำหนดอนาคตประเทศ ภายในเวลา 20 ปี)

● ปัญหาสิ่งแวดล้อมไทยเรื่องไหนวิกฤติที่สุด “มี 3 เรื่อง 1.ฝุ่น PM2.5 เรามาถึงขั้นที่รุนแรงจริงๆ ถ้ามาตรฐาน 50 ไมโครกรัม ต่อลูกบาศก์เมตร ของเราขึ้นไปถึง 200-300 บางช่วงเป็นอันดับหนึ่งของประเทศ ไม่ว่าจะเป็นโควิดหรือไม่ บางคนอาจคิดว่ามีโควิดแล้วฝุ่นจะลดลงไม่ใช่เลย แสดงว่ามันอาจไม่เกี่ยวกับโลฟิสไดล์ หรือเรื่องรถยนต์ ในขณะที่มีโควิดมันก็ยังสูง”

● เกิดโควิด-19 แล้วฝุ่นลดลงได้อย่างไร “คนส่วนใหญ่มักเข้าใจว่าฝุ่นลด เพราะคนใช้รถน้อยลง Work from Home แต่เอาเข้าจริงรถยนต์เป็นส่วนหนึ่ง แต่ฝุ่นควันจากการเผา และสภาพอากาศ เรื่องอื่นๆ อีกเยอะ ผมจึงทำโครงการ Sensor for All ติดตั้งระบบเซ็นเซอร์ทั่วประเทศภายในปี 2564 ตั้งเป้าไว้ถึงหมื่นจุด และทำแอปพลิเคชันที่เป็นของคนไทย”

โควิด-19 ระบาดซ้ำ
ตอกย้ำความชอกช้ำของคนทั้งโลกว่า
ปัญหาสิ่งแวดล้อม จะยิ่งหนักหน่วง
และกำจัด (ให้สิ้นซาก) ยากยิ่งขึ้น
กว่าในวิกฤติย่อมมีโอกาส
ดร.โอ แนะนำช่วงนี้เป็นโอกาสที่จะช่วยลดปัญหาขยะและมลพิษ พร้อมนำเสนอ
“กระบวนการที่คนในการจัดการขยะ”

● เอื้อพับุธ
กรุงเทพธุรกิจ

แต่สิ่งที่ตามมาคือ Paradigm shift หรือ การปรับ และร่วมมือกัน มันต้องถึงจุดที่รัฐบาลประกาศว่าต้องแก้สิ่งนี้ ภายในเวลา

เท่านั้น แล้ววัดการแก้ไขปัญหามากด้วย แต่ทุกวันนี้เขาวัดที่ค่า KPI ซึ่งทุกกระทรวงผ่านหมด แต่ประเทศตกแล้วปัญหาก็ไม่ได้แก้ไข ดังนั้นจึงต้องวัดด้วย Key Results เพราะเราไม่มองผลประโยชน์ของประเทศมาอันดับหนึ่ง ปัญหาสิ่งแวดล้อมจึงเป็นเรื่องหมักหมม แก้ได้ช้ามาก เพราะไม่ใช่ปัญหาปากท้อง ถ้าบอกว่าเราเดินเรื่อง Circular Economy (เศรษฐกิจหมุนเวียน นำวัตถุดิบมาใช้เป็นวงจรไม่รั่วจบ แทนการผลิตใช้แล้วทิ้ง) ถูกมั้ย ทุกอย่างปิดลูป ลดต้นทุน ทำอะไรเป็นรูปแบบนี้ได้หมด”

● มองเห็นโอกาสเพื่อแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างไร ในช่วงโควิดมาขายลด

“เนื่องจากคนอยู่บ้านมากขึ้น ทำให้ไม่รู้ไม่สันทัดและเสริมสร้างทักษะว่า ควรจะลดและแยกขยะอย่างไร ให้ปลอดภัย สร้างรูปแบบการเก็บขนให้ดีขึ้น ส่วนคนที่อยู่บ้านก็สร้างวินัยการแยกขยะก็จะปิดลูบรีไซเคิลได้ ในต่างประเทศเขาใช้สถานการณ์ที่ไม่ปกติช่วงนี้ว่า Green Recovery กระแสเรื่องนี้ดีขึ้น เพราะของธุรกิจเป็นต้นทุนใหม่เยอะขึ้น เป็นโอกาสดีของประเทศ ขณะเดียวกันภาครัฐต้องมี New mindset ต้องบูรณาการเยอะมาก ไม่ใช่แค่ตัวเลข KPI แต่ต้องวัด OKR (Objective Key Results) เป้าหมายและผลลัพธ์ ทำให้ทุกหน่วยงานมีเป้าหมายเดียวกัน ถ้าคิดนี้ไม่ได้คือตกทุกคน ไม่ว่าเราจะทำ KPI ผ่านแต่สิ่งแวดล้อมไม่ดีขึ้น ถ้าเป็นบริษัทคือทุกคนสอบผ่านแต่องค์กรเจ๊ง”

● เรื่องสิ่งแวดล้อมคงต้องพึ่งคนรุ่นใหม่

“เกิดคนรุ่น Gen Y, Gen Alpha เขาคิดถึงการลงทุนที่ยั่งยืน ก็เอาเงินมาลงในกอง Sustainable investment มากขึ้น ซึ่งเงินกองทุนนี้ 33 เปอร์เซ็นต์ของตลาดหลักทรัพย์ทั่วโลกเลยนะ เยอะมาก อีกเรื่องคือถ้าไม่เปลี่ยนก็อยู่ไม่ได้ เขาคูยกกันเรื่อง Carbon neutral แล้วแต่ภาครัฐไทยตามไม่ทัน ภาคธุรกิจถูกบังคับเยอะ เพราะถ้าไม่ทำสังคมจะมองกลับมาเรียกว่า Strong sustainability คีย์เวิร์ดนี้ภาครัฐรับเปลี่ยนไม่ทัน จึงเกิดคำว่า ปรับเปลี่ยนกระบวนการดำเนินงานกำหนดอนาคตประเทศ

ตอนนี้มีคำว่า Green GDP เช่นไทยมี GDP (ผลิตภัณฑ์มวลรวม) 17-18 ล้านๆ เรารายงานแค่ GDP แต่ Green GDP เขาจะเอาตัวเลข GDP ที่ได้มาลบด้วยผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมแล้วคอนนอร์วิสเป็นตัวเงิน Green GDP เริ่มแล้วในวงวิชาการและในแถบสแกนดิเนเวีย จะมีตัวชี้วัดที่ต่างประเทศมองกลับมาประเทศไทย การท่องเที่ยว ไทยอยู่อันดับ 40-50 ไม่ดีแต่ก็ไม่แย่ แต่มีตัวชี้วัดด้านความยั่งยืนของประเทศไทยซึ่งอยู่อันดับ 140 เกือบจะบ๊วยของโลก หมายความว่าเรามีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยอะเราคิดว่าได้เงินแต่เราก็กาลังทำลายสิ่งแวดล้อม แล้วเมื่อเอา GDP มาลบเราจะเหลือ Green GDP นิดเดียว”

เปลี่ยนวิกฤติโควิดให้เป็นโอกาส

ศ.ดร.พิสุทธิ์ เพ็ชรมนกุล

● รู้ระดับค่าฝุ่น PM ที่สูงแล้วจะแก้ไขอย่างไร

“พอเรามอนิเตอร์ได้ก็สามารถตัดสินใจว่าจะทำสิ่งนั้นสิ่งนี้มั้ย กิจกรรมต่างๆ ที่มนุษย์ทำแล้วเกิดฝุ่น หลังจากนั้นจะช่วยให้ภาครัฐออกนโยบายอย่างถูกต้อง สุดท้ายจะเริ่มเปลี่ยนพฤติกรรมเมื่อเห็นข้อมูลเหล่านี้เรื่อยๆ และมากขึ้น เรื่องที่ 2. ขยะ ช่วงโควิดขยะภาพรวมลดลง แต่ที่เพิ่มกลายเป็นขยะพลาสติก มาพร้อมเดลิเวอรี่ สิ่งของที่มี 6-7 ชิ้น แล้ว ขยะพลาสติก มาพร้อมขยะติดเชื้อ ที่มั่วรวมๆติดกับขยะเศษอาหารด้วย สามอย่างนี้ทำให้เราไม่สามารถ 1.รีไซเคิลพลาสติกเพราะปนเปื้อนมันกันไปหมด 2.ส่งกลืนเหม็นเกิดการเน่าเร็วขึ้น และ 3.ติดเชื้อ

คนไทยควรมองเรื่องสิ่งแวดล้อมที่กระทบถึงสุขภาพ ขยะถึงเร็วกว่า ชัดเจนเพราะวันที่มีมันปนเปื้อนมันก็กระทบถึงทุกคน ผมว่าต้องชั่งน้ำหนักกัน เชิงขยะติดเชื้อก็ป่วยและ Spread มันเห็นเร็ว เป็นระยะสั้นและระยะกลาง แต่ฝุ่นเป็นผลกระทบระยะยาวและรุนแรงกว่า”

● คนในเมืองใหญ่อย่างกรุงเทพฯ ไม้แยกขยะ จะแก้ปัญหาอย่างไร

“ขอยกตัวอย่างได้วัน กลไกที่เขาทำอย่างแรกคือ ลดการใช้ขยะ ลดการผลิตขยะ ของเราผลิตขยะ 1.1 ก.ก. ต่อคนต่อวัน ตัวเลขนี้โดยเฉลี่ยทั้งประเทศ ในขณะที่ได้หัวหน้าองค์กรชั้นนำคือ ลดใช้ ลดผลิต โดยเอาคอนเซปต์ที่เหนือกว่าการ Reduce ด้วยซ้ำ คือการ Avoid ไม่สร้างขยะเลย ก็ไม่ต้องลด ให้ถามตัวเองก่อนว่าถ้าไม่จำเป็นเอามาทำไม เขาทำเรื่องนี้มา 15-20 ปี”

● ทุกวันนี้คนได้วันมีตู้เอาขยะพลาสติกไปหยอดได้สะดวกกลับคืนมา

“ใช้ครับ อย่างแรก Avoid อย่างที่สอง ฝึกทักษะการคัดแยกขยะ ซึ่งมาพร้อมกับการล้างทำความสะอาด เพราะคัดแยกแต่ยังไม่ล้าง ทำให้ไม่เกิดการ Improve รูปของวงจรรีไซเคิลอย่างเต็มที่ เมื่อ กทม. มาเก็บเมื่อป่นเนื่อกันไปแล้วเขาจะมองว่าเป็น ขยะทั่วไปไม่ใช่ ขยะรีไซเคิล ได้หัวหน้าฝึกทุกครัวเรือน แยก-ล้าง-ทิ้งยังงี้ เขาจะไม่เก็บขยะทุกวัน เช่น วันนี้เก็บขยะกระดาษ อีกวันพลาสติก พอระบุมาก็สอดคล้องกับการรู้จักคัดแยก และระบบคัดแยกของ

ได้วันที่น่าสนใจคือ รถที่มากับขยะเป็นรถขนขยะ 1 คัน มากัน 2 คน คนขับคนหนึ่ง อีกคนมาเผื่อว่าคนทิ้งขยะถูกต้องหรือเปล่า พอรถมาถึงก็มีเสียงเพลงดัง ชาวบ้านก็จะรู้ว่าจะขยะมาแล้ววันนี้ทั้งเฉพาะกระดาษนะ เจ้าของบ้านต้องเป็นคนมาทิ้งเอง แต่เดี๋ยวก็แยกคนที่คอยยืนดูถ้าเห็นว่าเป็นถุงสีนี้ที่เก็บวันนี้เอาถุงอื่นมาเขาจะบอก.โน ห้ามทิ้งใครรู้ตัวว่าไม่อยู่บ้านก็ต้องการจัดการกับขยะในบ้านของตัวเองให้ได้ ทำให้เรื่องขยะและสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องของทุกคน ในไทเปและเมืองอื่นๆ ทำมาเป็นสิบปีแล้ว

โดย 3 กลไกนี้มันสอดคล้องซึ่งกันและกัน เรียกว่า Paradigm shift คือ การปรับเปลี่ยนกระบวนการของประเทศ ในขณะที่ประเทศไทยเราทั้งเมื่อไหร่ก็ได้เดี่ยว กทม.มาเก็บเอง เราจ่ายเงินเฉพาะค่าขนขยะให้พนักงานบ้าน แต่ไม่ได้จ่ายค่าจัดเก็บนะ เมื่อประมาณปีครึ่งมาแล้วมี พรบ.การจัดเก็บและการกำจัดขยะ ที่บอกว่าทุกคนต้องจ่ายจาก 20 เป็น 80 บาท เช่น ถ้าปริมาณขยะน้อยกว่า 50 กิโลกรัมต่อเดือน แต่ถ้ามีเยอะกว่าต้องจ่ายแพงขึ้น แต่จ่ายเท่านี้เราก็รู้สึกลำบากเหลือเกิน เพราะคนไทยไม่พร้อมจะจ่ายเงินเพื่อส่วนรวม แต่เราพร้อมจะชื้อกาแฟและไปดูหนัง...”

● วิกฤติสิ่งแวดล้อมเรื่องที่สำคัญ

“3. น้ำประปาเค็ม อาจไม่สำคัญเท่าเรื่องฝุ่นกับขยะ แต่กระทบเยอะ คนใกล้ทะเลจะได้รับผลกระทบ เอาเข้าจริงปัญหาประปาเค็มเป็นปัญหาลายทางมาก โสมาตั้งแต่ด้านบนแต่เกี่ยวข้องกับเรื่องน้ำเสีย ซึ่งทุกวันนี้ไม่มีคนไทยคนไหนจ่ายค่าบำบัดน้ำเสีย ไม่มีรัฐบาลไหนกล้าทำ เรื่องนี้ควรคิดนะ บางคนไม่คิดว่ามันกระทบเพราะประปาเค็มก็ไปซื้อน้ำร้านสะดวกซื้อ ไม่ลำบากอะไร”

● ถ้าคนไทยจะฝึกทักษะแยกขยะ-เก็บ-ล้าง-ทิ้ง แบบได้วัน อีก 15 ปีก็ยังไม่สาย...

“เมื่อยี่สิบปีก่อน ได้วันก็เหมือนเรา ขยะกองเหมือนกัน มันใช้เวลาหิรณ ทำจริง 15-20 ปีเอง แล้วคนได้วันก็เหมือนคนจีนคนไทย นิสัยสะเปะสะปะเหมือนกัน ผมไม่อยากยกตัวอย่างนอร์เวย์ สวีเดน อิงญี่ปุ่น โลกกว่าได้วันอีกสัปดาห์หนึ่งไปแล้ว ยกได้วันเพราะค่าเงินบาทกับเงินเหรียญใกล้เคียงกัน ต้นทุนพอๆ กัน

อีกอย่าง รัฐก็ไม่พอารว่ารถขนขยะยุคใหม่เขามีช่องตรงกลางสำหรับพนักงานขน อันไหนเป็นรีไซเคิลเขาจะใส่ช่องนี้เลย ช่วยให้กระบวนการแยกดีขึ้น ดังนั้นต้องมองกลับไปว่า คุณแยกหรือเปล่า ถ้าไม่...ก็แสดงว่าคุณไม่เปลี่ยนอะไรเลย”

● รัฐบาลไทยก็ประกาศปัญหาฝุ่นกับปัญหาขยะ เป็นวาระแห่งชาติเช่นกัน

“การประกาศเป็นสิ่งที่ถูกต้อง